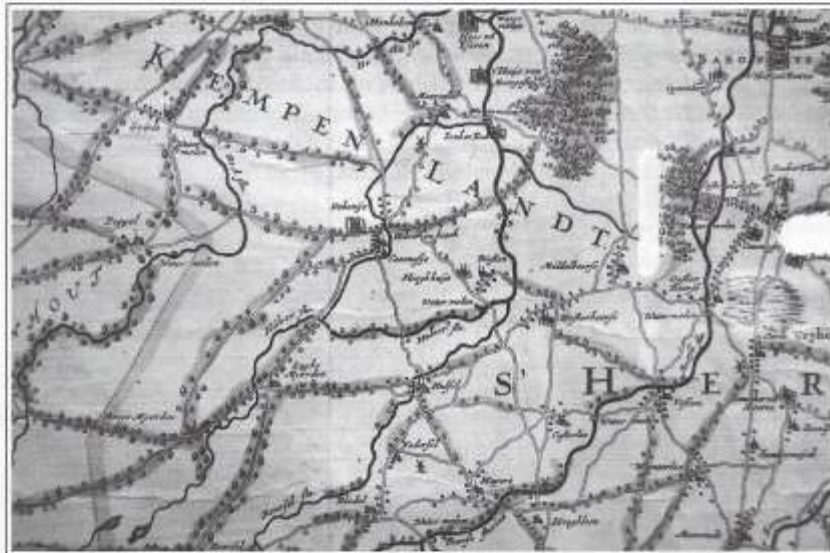

De Dekanij opgegraven uit bodem en archief (1)

door Hans Schoenmaker

In 1838 verscheen de Geschied- en Aardrijkskundige beschrijving der gemeente Hilvarenbeek voor de Jeugd, geschreven door H. Broeders. In zijn negende les beschreef hij de nacht van 17 november 1708. 'Een Fransche patrouille overrompelde het dorp, stak den brand in vele huizen, waardoor weder eene menigte gezinnen in armoede gedompeld werd'. Onder de huizen was ook de Dekanij¹ die ten westen van het dorp stond en op een los bijgevoegd kaartje aangegeven was. Helaas is geen enkel kaartje bewaard gebleven, waardoor de exacte plaats onbekend bleef. Dit leidde tot verschillende speculaties en publicaties, waarbij naast de Dekanij ook de Ijpelaar onderwerp van discussie werd.

Detail van de kaart van het Hertogdom Brabant uit 1661 van Nicolaas Visscher met vermelding van de Dekanij (Collectie Regionaal Archief Tilburg)

J.M. Lauwers stichtte in zijn boekje *Langs de Hilverboorden* uit 1924 al verwarring door te vermelden, dat een Franse patrouille vele huizen verbrandde waaronder de Dekanij (Ijpelaar), voormalige woonplaats van de deken van het Kapittel.

Ook voor P.C. de Brouwer waren de Dekanij en de Ijpelaar een en hetzelfde gebouw. Hij schreef in zijn boek *Hilvarenbeek tot 1813*, dat 'aan het noordelijke beekje trof men rond en bij de Dekanij den Ijpelaar een net van wouwers aan'. Dat het echter om verschillende gebouwen ging en dat deze vlak bij elkaar lagen bleek uit de schouw die de regenten in 1720 uitvoerden, waarbij ze eerst de Dekanij tegenkwamen en vervolgens de Ijpelaar: 'Peter Gerrit Nodens beschouwt, vermits de sloot voor de dries

¹ De naam komt in de archieven in diverse schrijfwijzen voor: Dekanij, Dekanye, Decanije, Dekeney of Decanij. Ook wordt de naam vaak met een kleine letter geschreven.

aen den decanije niet naer behooren is gediept, de kinderen Servaes Middegaels beschouwt, vermits den acker tegen over de ijpelaar niet naar behooren is opgegraven'.²

Het enige concrete gegeven was een achtvormige gracht, de Dekanijvijvers, die op 19^e eeuwse kaarten te zien waren, waarbij Broeders in zijn beschrijving van wijk A (de Vrijthof) al een onderscheid maakte in de Dekanij en de Ijpelaar, toen hij als de voornaamste wateren opsomde;

- a. De Noorderbeek
- b. Zuiderbeek
- c. Grootte Wouwer
- d. Nijpelaar
- e. Decanij Vijvers

Zuiderbeek ter hoogte van het Alidapad, voorheen het Molenstraatje.

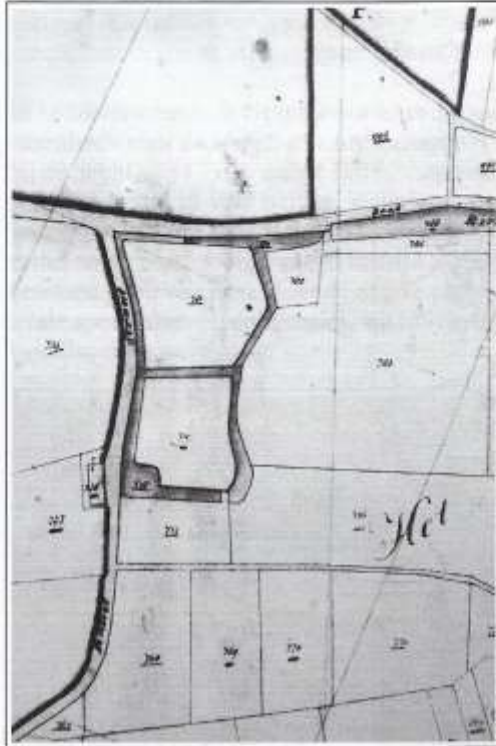
Het grachtencomplex was ook afgebeeld op de oudste kadasterkaart uit 1828-1832. Als eigenaar van het noordelijke eiland werd Martinus Huijsmans vermeld, het zuidelijke was van Adrianus de Lang.³

De 'omwaterde huijsingen' Dekanij en Ijpelaar was een triest lot beschoren. De eerste veranderde in een ruïne, de tweede eindigde als vuilnisstort. Hun namen bleven echter tot in de 21^e eeuw bestaan. Tot in de jaren dertig schaatste de jeugd op de Dekanij

² 700 nr 1545

³ 780; Huijsmans Martinus, burgemeester, 269, water tot vermaak, 13.70; 781; Huijsmans Martinus, tuin, 45.70; 782; Huijsmans Martinus, tuin, 8,90; 785; Huijsmans Martinus, 270, water, 14.60; 777; Lang AF (medicinae dokter); 778; Lang AF, water tot vermaak; 779; Lang AF, tuin

Vijvers. Jan Naaijkens wist zich nog te herinneren, dat hij zijn eerste schaatspogingen deed op Hessels Wouwer, de Zuiderbeek en op de cirkelvormige gracht van de Dekanij. Van de grachten van de Ijpelaar restte toen slechts een enkele sloot aan de westkant, de rest was al gedempt. Voorafgaand aan de aanleg van de voetbalvelden in 1937 werden ook de grachten van de Dekanij gedempt.

De omgrachting van de Dekanij op de Kadasterkaart van 1832. De horizontale weg aan de bovenzijde is de huidige Wouwerstraat.

Opgraving

Een archeologisch onderzoek startte in 1995 de zoektocht naar de Dekanij. Er werd een proefsleuf binnen het grachtencomplex getrokken door het ITHO (Instituut voor Toegepast Historisch Onderzoek uit Tilburg). De omgrachting werd gevonden, echter geen fundamenten van een gebouw. Tijdens bouwwerkzaamheden in 1998 werden wel delen van een stenen fundering gevonden. Samen met de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek en leden van de Heemkundige Kring werden de vondsten getekend en ingemeten. De Dekanij was gevonden, althans volgens de amateurarcheologen.

Onderstaand artikel toont niet alleen aan, dat de Dekanij teruggevonden was, maar daarmee ook de Ijpelaar. Beide hadden hun eigen omgrachting, naast een gemeenschappelijk deel, waarbij de Ijpelaar aan de Wouwerstraat lag en de Dekanij ten zuiden ervan.

De conclusie is gebaseerd op archiefgegevens, waarbij we het spoor volgen van de bezitters tot het moment dat de betreffende percelen in het kadaster worden opgenomen en hun eigenaren en perceelsgrenzen vast liggen (ca. 1830). Deze worden beschreven in deel 1 en 2 deze artikelenreeks.

Daarnaast ondersteunen een aantal archeologische bevindingen deze conclusie. Naast de aanleiding voor de ondergang van de Dekanij, de brandexecutie, worden deze beschreven in deel 3 van de serie.

DE DEKANIJ OPGEGRAVEN UIT HET ARCHIEF (deel 1)

Dat de Dekanij en de IJpelaar twee verschillende slotjes waren bleek al in 1561 toen de jonker Willem de Bye zijn vijf broers en zusters uitkocht voor 405 carolusgulden voor hun delen van een omgracht huis en hoeve met de bijbehorende wouwers en wateren, gestaan en gelegen in de Wouwerstraat naast de *Dekeney*.⁴

Aan het eind van de 16^e eeuw was de IJpelaar met de school, het slotje Groenendaal en de Dekanie verwoest.⁵ Toen Christianus Cauthals in 1611 benoemd werd als deken van het Kapittel schreef hij aan de bisschop, dat zijn woning de Dekenij 'De IJpelaar' onbewoonbaar was door de opgelopen schade. Een betiteling van het gebouw, die verwarring zou stichten. Cauthals overleed in 1657. Zijn grafschrift vermeldde, dat hij 46 jaar deken van de kerk van Hilvarenbeek was en dat hij een uitstekend hersteller was van kerk, toren en het woonhuis van de deken.⁶

Op 28 juli 1648 arriveerde vanuit Tiel de eerste dominee Gijsbert Coetsius in Hilvarenbeek. Daar er geen pastorie was en niemand hem een woning wilde verhuren, vroeg hij om de Dekanij als ambtswoning te mogen gebruiken. De Staten-Generaal liet het gebouw opknappen voor 400 gulden en Coetsius betrok in 1650 het pand.⁷

De Dekanij was blijkbaar nog eigendom van de laatste kapitteldeken Christiaan Cauthals, 'welck huijs ende hoff den voorschreven heere deken vuyten gronde heeft opgemaect mette borchgrachten daeromme gegraven vuyt sijne eijghen patrimoniale goederen ende middelen'.

De Dekanij was een markant gebouw en in veel veldnamen zien we de naam dan ook terug. Dit in tegenstelling tot de IJpelaar. In 1666 kocht Jan Cornelis Schilders een perceel zaailand achter de Dekanij.⁸ Dit perceel verkocht hij in 1685 aan Gerrit Jacob Noijens en heette toen *Decanij*.⁹ Cornelis Servaas Moonen kocht in 1679 van Engelbertus Monsieur een perceel akkerland de Dekanij.¹⁰

In 1671 vermelden de verpondingsboeken onder 'de thiende van de Vrijthoff, het huys metten hoff de decanije'. Het land, dat erbij lag moest 19 stuivers aan de verponding bijdragen.¹¹

In 1680 is het huis met hof, 'bewoont door de predikant, vrij van lasten verklaart volgens een resolutie van haer ho:mo. Het landt bij de decanije moet 19 stuivers opbrengen in de verpondingen, het erve geheten decanij 4 stuivers en 12 penningen'.

In 1682 behoorde tot de decaniegoederen, behalve het huis met 'het hof; het lant bij de decanij, het erve, geheten de Camp, de canonicxacker over de blommestraat en vant hooch bochtjen over de blommestraat'.¹² De 'Heer van den Nieuwenhuijsen canonicxacker' behoorde toen al niet meer tot de decanijgoederen. In 1753 behoort, naast de nieuwe pastorie, nog enkel 'de canonicxacker over de blommenstraat' tot de Dekanijgoederen. Eigenaar is dan dominee Paulus Keuchenius.¹³

Als Jan Tasset in 1795 van P. Dibbets een perceel hof en vijver 'de decanij' koopt dan is dat perceel nog steeds 'volgens oude brieven last en tiendvrij'.

⁴ L. Adriaenssen in Tussen Paradijs en Toekomst, nr. 50, blz.89

⁵ R 1478, f 259, 23 februari 1606, R 36 f 128, 1 juli 1604

⁶ H.A.M. Ruhe in Hildewaren Beke

⁷ L. Adriaenssen, Hilvarenbeek onder de Hertog en onder de Generaliteit, blz.175

⁸ 1111 nr 564 f38v

⁹ 1111 nr 474 f 68v

¹⁰ 1111 nr 472 f258

¹¹ 700 nr 837

¹² 700 nr 853

¹³ 700 nr 887, f 61

Onderhoud aan de Dekanij

De Dekanij vergde voortdurend onderhoud. In 1659 nam Cornelis Peter Leemans, timmerman, de reparatie van 'de brug bij de dekeneij' aan. In 1665 stelden de schepenen vast dat 'de muere aende oist syde vande deecanije uitte gracht opgemetselt voor soo veel boven waeter te sien is seer is vergaen en op verscheyde plaetsen is uytgebroocken'.¹⁴ Deze muur met herstellingen en versterking door planken en palen werd tijdens de opgraving van 1998 teruggevonden. (Komt in deel 3 aan de orde)

In 1671 waren er leien van het torentje boven 'de deeckens kamer' gewaaid en was het dak van de logie (het bakhuis en schuur) 'seer ontamponneert en seer ondicht'.

In 1687 toen Jacobus Bitter, predikant, op de Dekanij woonde waren 'de bakoven en secreet samen onder een dak in de gracht gevallen, het washuis is zeer verzwakt en gescheurd, wat ook binnenkort zal instorten. Alles dient om verdere schade te voorkomen opnieuw te worden opgetrokken'.¹⁶

In 1690 verklaarden de schepenen van Hilvarenbeek na op verzoek van predikant Benjamin Tilius zijn huis gevisiteerd te hebben 'zij bevonden hebben dat het huis is zeer ontremponeert, de brug is ingevallen, het dak zeer slecht is, verschillende vorstpannen zijn verdwenen, de muren bezet dienen te worden, de vloer slecht is, de ruiten gebroken, de put is ingevallen. Dat zeer noodzakelijke reparaties aan het geheel moeten worden uitgevoerd, die de laatste 6 à 7 jaar achterwege zijn gebleven'.¹⁷

Zicht vanuit de toren (jaren vijftig) op de akkers aan de zuid-westzijde van de Vrijthof, nu woongebied De Ypelaar. Daar lagen in vroeger eeuwen de Dekanij en de Ypelaar. De doorgang naast het oude raadhuis heette vroeger *Canonnincxackerwegh* en kwam met een haakse bocht uit op het Zoolpad.

Pieter Timmers in zijn functie als secretaris van de Dingbanck hield alle ontvangsten en uitgaven nauwgezet bij: 'In november 1699 A Walschots gerepareert de vleugels op de achterbrugge. Pieter de Smit voor het maecken van een kram aen het venster. April 1700 gekocht twee bossels latten tot het maacken van een heijninge op de plaats. 1 mei A Walschots een ingevallen onderlaagh van een bedsteed gerepareert. 17 mei W van Dam de vloer gelapt en de muur beset. In 1700 verdiende timmerman Anthony

¹⁴ J. van Helvoirt in *Tussen Paradijs en Toekomst*, nr 84

¹⁵ Idem

¹⁶ 1111 nr 1328 f 145v

¹⁷ 1111 nr 1328 f220v

Walschots 2:6:0 voor de leenen aen de brugh gemaect van de Deconije en aende poort eenen arm gemaect en meer andere reparatie. In november gewerckt boven op de solder gerepareert en veel meer reparaties beneden int huijs, arbeijt, plancken en nagels 3:13:0. October 1701 Martinus Vriendts 4 karren met sant om te metzelen op de pastorij gebracht. Item plavuizen en steenen gehaalt en gebracht op de pastorije. 23 augustus Hendrich van Erck brengt 50 vath calck met de kar op de decanij'.

Anthony Walschots had in 1702 gewerckt 'aan de Deconije, aen de poort bij Jan Gielen als aen de voordeur en aen de brugge en verders in huijs gerepareert voor 18 stuiver en 8 penningen. Soo heb ick een boom gekocht, eenen eijken boom van Peter van Dommelen voor 3:6 en daer voor moeten sij die aen de Deconije leveren, die gebruijckt is aen de achterste brugge en die brugge uit de ommegracht uijt gewonden want die daer in gevallen was, met ons tweeën daer aen verdient 6:6:8'.

De schepenen laten op 17 oktober 1709 het 'brugsken ofte vercken bij Peter van Ubelen ofte decanijs', maken van elf voeten lang. Dit geeft een indicatie van de breedte van de gracht, ca. 3 meter. 'De beenen vier voeten lang ende soo diep uijtten graven en in te planten als het nootsaeckelijck is, op dat het water daer tijdigh can doen lopen'. Jan Hendrick Bruurs was de aannemer.

Er was sprake van twee bruggen, de achterste brug lag vermoedelijk aan de Kasteelstraat en vormde de toegang voor karren naar de schuur en het bakhuijs. De voorste brug was de toegang over de gracht naar het huis van de predikant. Deze brug zal smaller geweest zijn aangezien de toegang gevormd werd door een voet- of kerkpad. De schuur en het bakhuis stonden tegen de gracht aan de zuidkant van de Dekanij, zoals bleek uit de opgravingsresultaten. Het huis van de deken stond met de oostelijke muur in de gracht. Vanuit de dekenkamer had de predikant direct zicht op de kerk.

De rentmeester van de geestelijke goederen van het Kwartier van Oisterwijk, Heer Barthoult van Slingelant, verkocht in 1690 twintig grote volwassen lindebomen, als mede vier beuken, die bij het *diaconij huijsinge* stonden. De koper 'moet sorg draegen dat boomen staende digt onder de huijsinge van de diaconij dat int afhouden en vallen van de gemelte boomen de huijsinge niet wort beschadigt'.¹⁸

Op maart 1702 werd het maken van 'de groote poort door den vehementen wint omgewaeijt voor de diaconij' aanbesteed. Een houten poort, getuige het bestek dat bepaalde, dat 'alle posten en steijlen sullen moeten wesen in goet hart eijkenhout'.¹⁹ Op 11 mei 1705 vond er een publieke aanbesteding plaats van 'het maecken van eenen zantweg, door den omgracht aen suyt sijde vant pastorael huijs'. Het zand mocht gehaald worden 'alhier aende wal van de suyt sijde, ofte aen den wegh'. Het werk, in opdracht van Benjamin Tilius moest binnen drie weken klaar zijn. Jan Moonen nam het werk aan.²⁰ Een andere weg zorgde nog al eens voor problemen.

Het kerkpad

Het Kerkpad of Soolpat kwam aan de westkant van het marktveld uit op de huidige Vrijthof. De ligging ervan geeft een indicatie waar we de Dekanij moeten zoeken. Aan de westkant van het marktveld en aan het betreffende pad.

Het pad werd al in de 16^e eeuw vernoemd, toen Adriaen Jonaess Naes in 1513 een rente beloofde uit zijn huis te Hilvarenbeek, 'bijder plaetsen aldaer tussen eenen gemeijnen voetpat, geheijten den Soelpat'.²¹

¹⁸ 700 nr 570, f 153

¹⁹ 700 nr 572 f 215

²⁰ 700 nr 572 f 378

²¹ L.F.W. Adriaenssen, Het altaar van Maria Magdalena te Hilvarenbeek

Walschots 2:6:0 voor de leenen aen de brugh gemaect van de Deconije en aende poort enen arm gemaect en meer andere reparatie. In november gewerckt boven op de solder gerepareert en veel meer reparaties beneden int huijs, arbeijt, plancken en nagels 3:13:0. October 1701 Martinus Vriendts 4 karren met sant om te metzelen op de pastorij gebracht. Item plavuizen en steenen gehaalt en gebracht op de pastorije. 23 augustus Hendrich van Erck brengt 50 vath calck met de kar op de decanij'.

Anthony Walschots had in 1702 gewerckt 'aan de Deconije, aen de poort bij Jan Gielen als aen de voordeur en aen de brugge en verders in huijs gerepareert voor 18 stuiver en 8 penningen. Soo heb ick een boom gekocht, eenen eijken boom van Peter van Dommelen voor 3:6 en daer voor moeten sij die aen de Deconije leveren, die gebruikct is aen de achterste brugge en die brugge uit de ommegracht uijt gewonden want die daer in gevallen was, met ons tweeën daer aen verdient 6:6:8'.

De schepenen laten op 17 oktober 1709 het 'brugsken ofte vercken bij Peter van Ubelen ofte decanijs', maken van elf voeten lang. Dit geeft een indicatie van de breedte van de gracht, ca. 3 meter. 'De beenen vier voeten lang ende soo diep uijte graven en in te planten als het nootsaeckelijck is, op dat het water daer tijdigh can doen lopen'. Jan Hendrick Bruurs was de aannemer.

Er was sprake van twee bruggen, de achterste brug lag vermoedelijk aan de Kasteelstraat en vormde de toegang voor karren naar de schuur en het bakhuijs. De voorste brug was de toegang over de gracht naar het huis van de predikant. Deze brug zal smaller geweest zijn aangezien de toegang gevormd werd door een voet- of kerkpad. De schuur en het bakhuis stonden tegen de gracht aan de zuidkant van de Dekanij, zoals bleek uit de opgravingsresultaten. Het huis van de deken stond met de oostelijke muur in de gracht. Vanuit de dekenkamer had de predikant direct zicht op de kerk.

De rentmeester van de geestelijke goederen van het Kwartier van Oisterwijk, Heer Barthoult van Slingelant, verkocht in 1690 twintig grote volwassen lindebomen, als mede vier beuken, die bij het *diaconij huijsinge* stonden. De koper 'moet sorg draegen dat boomen staende digt onder de huijsinge van de diaconij dat int afhouwen en vallen van de gemelte boomen de huijsinge niet wort beschadigt'.¹⁸

Op maart 1702 werd het maken van 'de groote poort door den vehementen wint omgewaeyt voor de diaconij' aanbesteed. Een houten poort, getuige het bestek dat bepaalde, dat 'alle posten en steijlen sullen moeten wesen in goet hart eijkenhout'.¹⁹ Op 11 mei 1705 vond er een publieke aanbesteding plaats van 'het maecken van eenen zantweg, door den omgracht aen suyt sijde vant pastorael huijs'. Het zand mocht gehaald worden 'alhier aende wal van de suyt sijde, ofte aen den wegh'. Het werk, in opdracht van Benjamin Tilius moest binnen drie weken klaar zijn. Jan Moonen nam het werk aan.²⁰ Een andere weg zorgde nog al eens voor problemen.

Het kerkpad

Het Kerkpad of Soolpat kwam aan de westkant van het marktveld uit op de huidige Vrijthof. De ligging ervan geeft een indicatie waar we de Dekanij moeten zoeken. Aan de westkant van het marktveld en aan het betreffende pad.

Het pad werd al in de 16^e eeuw vernoemd, toen Adriaen Jonaess Naes in 1513 een rente beloofde uit zijn huis te Hilvarenbeek, 'bijder plaetsen aldaer tussen eenen gemeijnen voetpat, geheijten den Soelpat'.²¹

¹⁸ 700 nr 570, f 153

¹⁹ 700 nr 572 f 215

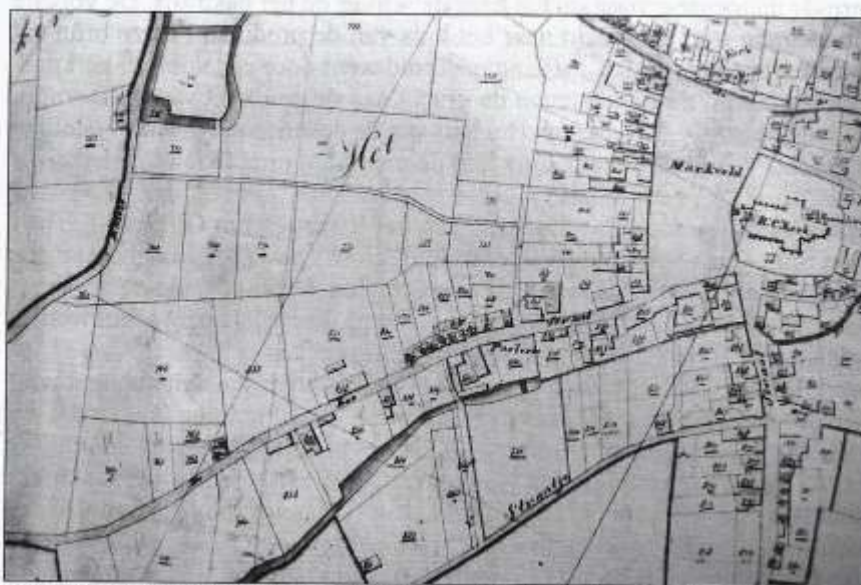
²⁰ 700 nr 572 f 378

²¹ L.F.W. Adriaenssen, Het altaar van Maria Magdalena te Hilvarenbeek

Johan van Heessel bezat het huis De Sonne met brouwerij 'aen de gemeene plaetse op den hoeck van den Koestraat, ende den soolpath noirt'. Hij moest de helft van de Soolpat onderhouden en recht van toewegen verschaffen aan verscheidene erven, 'item hier toe het lant bij de decanij, genoemd de corte vooren (4 lop), d'erve van de secretaris oist, eenen ackerwegh of Peter Fabry suyt, de decanijs west ende de kinderen Herman Hermans hiertegens afgedeelt noirt'.

De dominees, achtereenvolgens Gijsbertus Coetsius (overleden in 1657), Jacobus de Bitter (overleden in 1690) en Benjamin Tilius (beroepen op 21 juni 1690 in Moergestel, overleden op 28 juni 1725) verlieten hun erf aan de zuidkant en liepen over hun eigen grond, het landt bij de decanij, naar het kerkpad, dat aansloot op de Soolpat. Dat gaf aanleiding tot conflicten.

Op 15-12-1692 vond de aanbesteding plaats van de 'kerckweg ofte ackerweg comende langs de decanije ende gaende naer den soolpadt soo voort naer de kerck alhier en dit voor de erve van Marie Moonen ende andere, die door inbreuk den wegh te verre hebben getrocken om deselve naer voorgaende aanwijsinge te verhoogen en gelijk eenen kerckpadt behoort te wesen.²² Het werk werd aangenomen door Hendrik Wouter Beersmans voor 6 gulden en 7 stuivers.

Het Zoolpad van Kasteelstraat naar Vrijthof op de kadasterkaart, 1832

Marie Moonen kreeg een boete voor het niet opruimen van het voetpad en op 5 december 1693 werd nogmaals door de schepenen vastgesteld 'het opruimen en hermaken van een voetpad, van ouds genaamd de Soolpath, lopende van de pastorie, die door de predikant is bewoond tot aan de kerk en dat het gemeld voet of kerkpad naast de landerijen van Marie Nouwen, weduwe Servaes Moonen, loopt'.²³

Marie, weduwe van Cornelis Moonen, werkte niet echt mee. Zij riep op 10 december 1693 een viertal getuigen op om te verklaren dat 'zij op zaterdag 5 december op de ackerweg, gelegen bij de decanij zijn geweest, of zij gedaagde hebben horen bidden en verzoeken om 10 tot 12 dagen respijt, om haar palen te moge zoeken, of zij Peter

²² 700 nr 570, f 354v

²³ 1111 nr 1328f 405v

Bruers (president van de schepenen) hebben horen zeggen, ik wil u dat niet toestaan'.²⁴ De palen waar ze naar zocht zijn waarschijnlijk de grondstenen of zogenoemde slapers, die de perceelsgrenzen aangaven. De voorlopers van de kadasterpalen.

In juli 1695 legde dominee Benjamin Tilius bij de Diessense notaris Francois van Sibben een verklaring af onder ede, dat hij 'met het aanvangen van sijn predickkamt tot Hilvarenbeek, aldaer is komen wonen op 's lands pastorijhuijs, voor desen gemelt sijnde de Dekanije ende als toen bevonden heeft een seker voetpat, genaamt den Soolpat, loopende voor bij een kar of vaarwegh en van het pastorijhuijs na de kerk, dat hij deponent dien wegh tot het waarnemen sijner bedieninge wel eenigen tijt heeft konnen gebruijcken gelijk oock van andere passagiers is gebruijckt geworden, verklarende wijders hij deponent, dat Maria, weduwe Cornelis Servaas Moonen het gemelte voetpat, naast hare erven, heeft laten ontteulen, besaijen en geheelijck weghnemen, soodanigh dat hij deponent met sijn huisgezin sullende gaan int midden van het karspoor, somtijds door het slijck tot de enkels toe ende dat sijn huijsvrouw daar qualijck konde door komen'.

Herstel kerkpad

Tilius had al eerder via zijn broeder Johannes Tilius, schepen, de weduwe Moonen laten aanspreken om het kerkpad te herstellen. Deze luisterde hier echter niet naar, zodat zij 'de toeganck tot sijnen predichdienst en tot het besoecken der gemeijnte belemmert gehouden heeft'. Nog in december 1693 had de Magistraat vastgesteld dat Tilius 't sedert die tijt, tot nu toe het rechtige en vredige gebruijck van het gemelte kerckepat gehad heeft'.

Hendrick Beersmans verklaart, dat hij op 5 december 1693 heeft aangenomen 'het opruymen en hermaecken van seekeren voet oft kerckpat van outs genaemt den Soolpat, loopende voorbij een kar of vaarwegh en van 's lants huijs, bewoont bij den predicant, tot na de kercke deser plaatse, dat hij deselve voetpat ofte kerckpat naast de landerijen toen ter tijt en als noch tegenwoordig beteult wordende bij Marie weduwe Cornelis Servaas Moonen en Peter Fabri heeft opgeruijmt en opgemaect, samen met Willem van de Nieuwenhuisen en dat het selve kerckpat noch tegenwoordig soodanig is blijvende als hij opgemaect heeft (juli 1695)'.

Het pad werd ook nog vernoemd toen Hendrik en Johannes de Laure in 1715 hun perceel verkochten aan secretaris Timmers: 'het landt bij de decanije, de corte vooren, aldaer d'erve van secretaris oist en een path suijt, de decanije west, en de kinderen Herman Hermans noirt'.²⁵

In 1869 werd het pad omschreven als een voetpad lopend van het marktveld naar het voetpad en de rijweg van de Kasteelstraat naar de Koestraat, 82 m lang en 2 m breed. (699, Legger der wegen en voetpaden). De Kasteelstraat is mogelijk een verbastering van het toponiem de Castelij. In 1686 bezat Jan Jan Hermans 'een acker achter de Castelij'.²⁶

De Dekanij gekocht

De Dingbank was op 26 februari 1697 bijeen om zich te beraden op de resolutie van de Raad van Staten der Vereenighde Nederlanden. De pastorieën, die evenals veel

²⁴ 1111 nr 1328 f 349

²⁵ 700 nr 573 f 552

²⁶ 700 nr 859 f 156

andere kerkelijke goederen na de Vrede van Munster in 1648 in beslag genomen waren, zouden verkocht worden aan de kerken, mits deze vermogend waren dan wel aan de dorpen, die dan vervolgens belast werden met het onderhoud.

De bestuurders kwamen tot de conclusie dat 'voort eerst aengaet de kercke alhier, sijnde gans onvermogen ende de gemeijnten, soo danigh belast met opgenomene capitaelen, dat de gemeijnten tot decadentie te geraecken staen, ende het pastoreel hujs alhier door dien het een out ende vervallen is niet anders te consideren staet als een grooten en continuelen last, in cas van overneminghe voor dese gemeijnte, gelijk allen 't selve uijtte jaerlijcx reparatien gebleecken is'.

Een jaar later was men van gedachten veranderd.

De doorgang tussen Vrijthof 7 en 8 vormde voorheen het Zoolpad.

Op 22 juli 1698 kocht de Heerlijkheid Hilvarenbeek voor 700 gulden de door de Raad van Staten geconfisqueerde pastorie met hof en een perceel grond. De verkoper was Johan van Leeftdale, heer van Liessel, rentmeester van de geestelijke goederen van Den Bosch. De pastorie was 'de woning van ouds genaamd het Deakenhuis, rondom in het water en omgracht mette erve daer buijten, soo aenden suijden als noirden kant om hetselve te worden bewoont ende gepossideert door den predikant'.

Dat de gemeente armlastig was moge blijken uit de aanmaning van 11 september 1698, waarin de gemeente gemaand werd de 700 gulden van het pastoraal huis te betalen.²⁷ Secretaris Timmers had nog een verzoek bij de raad van Staten ingediend 'om van de 700 gulden tot betalinge 400 gulden te mogen negocieren als de regenten aanstonts na de overnemingh tot nodige reparatie hebben moeten besteden'. Dit verzoek werd afgewezen, waarna besloten werd 1100 gulden te lenen.

De Raad van Staten verkocht op 5 november 1699 nog een aantal in beslag genomen kerkelijke goederen, zoals de beemd Haesendoncq (ook wel Maria Magdalena-beemd genoemd), een viertal beemden, een perceel akkerland en een wegakker in Hilvarenbeek. Voorheen was dit allemaal bezit van het Maria Magdalena Altaar van Hilvarenbeek. Van het Sint Anna altaar van Diessen werd een perceel weiland en een moerveldje in Haghorst verkocht.²⁸

In de volgende uitgave van Tussen Paradijs en Toekomst deel 2.

²⁷ 700 nr 21 f 21

²⁸ 1111 nr 475, f 425, 426